

Hemşirelik çalışmalarında eylem araştırması yöntemi

Action research method in nursing studies

Raheleh Sabetsarvestani^a , Emine Geçkil^a , Semra Köse^a

^a Necmettin Erbakan Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Konya, Türkiye

ÖZET

Eylem araştırması, belli bir sorunu çözmek için bir kurum, kuruluş ya da topluluk üyelerinin gerçekleştirdiği bazı eylemleri veya bir dizi faaliyeti içermektedir. Hemşirelikte eylem araştırması kullanımı mesleki bilgiyi artırabilir ve sağlık sistemindeki karmaşık sorunları çözmeye yardımcı olabilir. Bu makalede eylem araştırması sürecine ilişkin bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Bu derleme için PubMed ve Google Scholar veritabanları taranarak ilgili kitaplar incelenmiştir. Aramada "action research" and "nursing" anahtar sözcükleri İngilizce taranmıştır. İncelenen literatür, eylem araştırması yönteminin klinik bakımı, ekip çalışmasını, iletişimi ve klinik yönetimi iyileştirebileceğini göstermektedir. Eylem araştırması, klinik ekibin performansının denetlenmesi ve eğitim gereksinimlerine katkı sağlayabilir. Eylem araştırması süreci diğer araştırma türlerinde olduğu gibi uygun bir konu seçme, veri toplama, veri analizi, sonuçların değerlendirilmesi ve çalışmanın raporlanması aşamalarını içermektedir. Bu çalışmada hemşirelikte eylem araştırması yöntemi açıklığa kavuşturulmaya çalışılmış ve eylem araştırması kullanımının önemi vurgulanmıştır. Sağlık sisteminde karşılaşılan problemleri çözmek isteyen araştırmacılara bu metodolojiyi uygulamaları önerilir.

Anahtar Kelimeler: Eylem araştırması; hemşirelik; nitel çalışma

ABSTRACT

Action research includes some action or set of activities performed by members of an institution, organization or community to solve a particular problem. The use of action research in nursing can increase professional knowledge and help solve complex problems in the healthcare system. In this article, it is aimed to give information about the action research process. For this review, PubMed and Google Scholar databases were searched and the relevant books were examined. In the search, the keywords "action research" and "nursing" were searched in English. The reviewed literature shows that the action research method can improve clinical care, teamwork, communication, and clinical management. Action research can contribute to clinical team performance monitoring and training needs. The action research process, as in other types of research, includes the stages of choosing a suitable topic, collecting data, analyzing data, evaluating the results, and reporting the study. In this study, the method of action research in nursing was tried to be clarified and the importance of the use of action research was emphasized. All researchers who want to solve the problems encountered in the health system are recommended to apply this methodology.

Keywords: Action research; nursing; qualitative study

Giriş

Eylem araştırması, bir kurum, kuruluş veya bir meslek topluluğu üyelerinin özellikle belirli bir sorunu çözmek için gerçekleştirdiği bazı eylemleri veya bir dizi faaliyeti içerir. Bu faaliyetler, değişimin araştırmacılar tarafından ortam içinde yaratılabileceği anlamına gelir (Kyriacou, 2007). Sosyal konuları araştıran Kurt Lewin (1946) genellikle eylem araştırmasının gelişiminde önemli bir kaynak olarak gösterilir (Lari, Rose, Ernst, Kelly & DeLuca, 2019). Eylem araştırması, bir örgüt veya ortamdaki problemin bulunup ortaya çıkarılması ve bir şekilde sorun ile ilgisi olan kişilerin iş birliği yapmasını sağlayan en iyi araştırma yöntemidir. Bu araştırma tipi örgüt ya da toplumdaki kişiler üzerinde yapılan bir çalışma değildir, bizzat o örgüt ya da toplumun içindeki kişiler tarafından yürütülen bir çalışmadır (Bradbury-Huang, 2010). Bu araştırmanın önemli aşamalarından biri, kasıtlı ve düzenli olarak yapılan yansımadır. Araştırmacı iddiasını desteklemek için her bölümde yeniden düşünmeyi sağlayacak bazı örnekler oluşturmalıdır (Coghlan, 2019). Son zamanlarda, eylem araştırmasının sağlık bakım sisteminde, özellikle hemşirelikte kullanımı yaygınlaşmıştır. Eylem araştırması kullanımının hemşirelik bilgisini artırabileceği ve sağlık sistemindeki

* Corresponding author.

E-mail address: semraak_88@hotmail.com (S. K.)

Geliş Tarihi / Received: 22.06.2023 Kabul Tarihi/Accepted: 04.08.2023

sorunları çözmeye yardımcı olabileceği çeşitli çalışmalarda kanıtlanmıştır (Lovink ve ark., 2022; Oberschmidt, Grünloh, Nijboer & van Velsen, 2022). Bu nedenle, bu derleme makalede eylem araştırması sürecinin gözden geçirilmesi ve Türkçe literatüre kazandırılması amaçlanmıştır.

Bu derleme makale için 2022 yılında PubMed ve Google Scholar veritabanlarında “action research” and “nursing” anahtar sözcükleri ile İngilizce olarak tarama yapılmıştır. Ayrıca eylem araştırması ile ilgili kitaplar incelenmiş ve eylem araştırmasına ilişkin derleme yapılmıştır (Brydon-Miller, Greenwood & Maguire, 2013; Coghlan & Casey, 2000; Koshy, 2005).

Eylem araştırması ile ilgili son çalışmalar, bu yöntemin klinik bakım, ekip çalışması, ekip iletişimi ve klinik yönetimi iyileştirebileceğini göstermiştir (Fereidouni ve ark., 2019; Sarvestani ve ark., 2017). Ayrıca eylem araştırması, klinik grubun kendi performanslarını denetlemesine ve eğitim gereksinimlerini tanımasına yardım etmektedir. Eylem araştırması, yaygın olarak kullanılırsa, sağlık hizmetlerinin kalitesini artırabilir. Ayrıca, eylem araştırması teorileri hasta başında uygulamak için yararlı bir yöntem olarak önerilebilir (Bradbury-Huang, 2010). Eylem araştırması süreci, araştırma için uygun bir konu seçme, veri toplama, verileri analiz etme, etik düşünme, titizlik ve raporlamayı içeren aşamalar aşağıda açıklanmıştır.

Eylem Araştırmasının Özellikleri

Eylem araştırmasını diğer çalışmalardan farklı kılan beş özellik şunlardır:

- Eylem araştırmasının temel amacı, insanların yaşamlarındaki günlük görevleri yerine getirmede faydalı olacak pratik bilgiler üretmektir. Bu nedenle eylem araştırması, pratik hedeflere ve sonuçlara ulaşmayı amaçlamaktadır (McNiff, 2013).
- Eylem araştırması yapmanın amacı öğrenmek ve yeni anlayış biçimleri oluşturmaktır. Eylem olmadan teorinin anlamsız olacağı gibi yeniden düşünmeden yapılan eylemler de anlamsız olmaktadır (Coghlan, 2019).
- Eylem araştırması, insanların sorunlarını çözmesine, özgürlüğüne kavuşmasına katkı sağlayan teorilerin oluşturulmasına ve toplumun ilerlemesine yol açabilmektedir (McNiff, 2013).
- Eylem araştırması katılımcılarla çalışmayı gerektirmektedir ve katılımcıların da kendileri için çalışmasıyla mümkün olabilmektedir. Bu nedenle tüm katılımcılar ve paydaşlar verilerin toplanması ve sonuçların yorumlanmasında yer almaktadır (Herr & Anderson, 2014).
- Elbette eylem araştırması kısa ve kesin sözlerle tarif edilemez, ancak sanatsal bir çalışma olduğu ifade edilebilir (Herr & Anderson, 2014).

İyi Bir Eylem Araştırmacısının Özellikleri

Eylem araştırması yürütecek araştırmacının dört özelliğe sahip olması gerekir: Doğruluk, zekâ, mantık ve sorumluluktur. Bir eylem araştırmacısı, verileri doğru olarak ele almalıdır. Herhangi bir veriyi kaçırmamalı, göz ardı etmemeli, çarpıtmamalı ya da yok saymamalıdır. Değerlere duyarlı olmalı ve doğru seçim yapabilmelidir. Doğruluğu önemseyen bir eylem araştırmacısı güvenilir olmalı, etik ve yasalara uyun davranmalıdır. Bir eylem araştırmacısı merak etmeli, eleştirmeli, şaşırmalı ve soru sormalıdır. Ayrıca, eylem araştırmacısı bu sorulara zekâyı kullanarak yanıt aramalıdır (Herr & Anderson, 2014). Eylem araştırması yürütmek için sistematik bir şekilde düşünme ve örgütü bir bütün olarak görebilme zekâsı önemlidir. Araştırmacı kaliteli bir eylem araştırması yapabilmek için mantıklı olmalı, soruları mantık çerçevesi içinde tartışmalı, prensipleri ve kanıtları ortaya koyabilmelidir. Mantıklı bir eylem araştırmacısı gerçekçi beklentiler oluşturur, sabırlıdır ve sürekli öğrenbilme becerisine sahiptir (Flick, 2022). Diğer araştırmalarda olduğu gibi eylem araştırmasında da araştırmacı sorumluluk sahibi olmalı, bilerek veya bilmeyerek yapılan hataları azaltmak için çaba göstermeli ve haksızlık yapmaktan kaçınmalıdır. Bir eylem araştırmacısı için gerekli olan diğer önemli bir beceri ise kişilerarası iletişim becerisidir. Araştırmacının başkalarıyla etkili

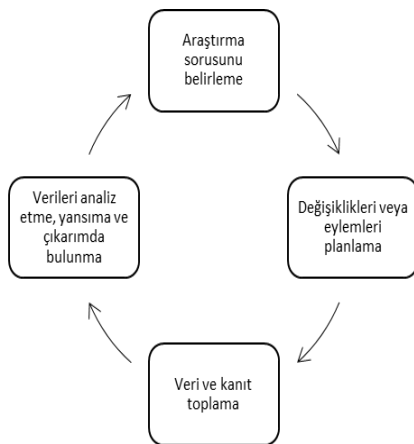
iletişim kurabilmesi, iyi bir dinleyici olması, etkileşime geçebilmesi, başkalarına hareket özgürlüğü tanınması ve başkalarına duygularını ifade etme fırsatı vermesi eylem araştırmasının kalitesini etkileyen özelliklerdir. Örgütler açık sistem yapısında ve dinamik bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle iyi bir iletişim becerisi araştırmacının açık sistem olan örgütün etki-tepki kalıplarını, iletişim örüntülerini, gizli ve anlamlı kurallarını görmesini sağlaması açısından önemlidir (Riley & Reason, 2015; Speziale, Streubert & Carpenter, 2011).

Eylem Araştırmasında Literatür Taraması Yapılması

Eylem araştırmasında yapılacak değişikliklerin veya eylemlerin planlanması için literatür tarama önemlidir. Eylem araştırmasında çalışmaların gözden geçirilmesi, nicel ve nitel yöntemlerden tamamen farklı olup eylem araştırması süreci gibi döngüsel bir yapıya sahiptir ve araştırma tamamlanıncaya kadar devam etmektedir. Eylem araştırması konusunda araştırmacının uzmanlığına katkıda bulunacak çalışmaların taranması ve gözden geçirilmesi önemlidir. Olaylar, sonuçlar ve süreçler hakkında ek bilgiye ihtiyaç duyan eylem araştırması çalışmasının döngüsel akışı, araştırmacıyı çalışmaları tekrar tekrar gözden geçirmeye zorlamaktadır. Çalışmaların gözden geçirilmesi, araştırma konusunu ve problemini tanımlamaya vurgu yaparak başlamalıdır. Bu ilk tarama aşamasında, konu ile ilgili mevcut bilgilerin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Tarama, araştırmacının çalışmayı desteklemeye katkıda bulunan ilgili tüm konuları içerecek şekilde geniş kapsamda yapılandırılmalıdır. Taramada yeterli kaynağa ulaştıktan sonra, araştırmacı kaynakları uygunluk, nitelik, geçerlilik ve mevcut çalışmalardaki boşluklar açısından incelemelidir. Daha sonra araştırmacı, eldeki kaynakları inceleyerek durum analizi yapmalıdır. Bu aşamada araştırmanın giriş bölümü için problem tanımını (fırsatları) ortaya koymaya ve gerekli arka plan bilgilerini elde etmeye yönelik literatür gözden geçirilmelidir. Bir sonraki adımda araştırmacı önceki çalışmalarda çözüme ulaşmak için gerçekleştirilen yöntemleri incelemeli ve bu inceleme sonuçlarını yorumlamalıdır (Herr & Anderson, 2014).

Eylem Araştırmasının Döngüleri

Farklı yazarlar, eylem araştırmasının farklı döngülerini tanımlamıştır. Bu döngüler Şekil 1’de görüldüğü gibi, araştırma sorusunu belirleme (problem tanımı), değişiklikleri veya eylemleri planlama, veri ve kanıt toplama, verileri analiz etme, yansıma ve çıkarımda bulunma süreçlerini içermektedir (Coghlan, 2019; Gaffney, 2008).

Şekil 1: Eylem Araştırmasının Adımları

1. *Araştırma sorusunu belirleme:* Bir eylem araştırması çalışmasında başlık seçimi oldukça önemlidir. Araştırmanın problemi, kaynaklar (para, zaman ve diğer) çerçevesinde ele alınmalı ve yönetilebilir özellikte olmalıdır. Eylem araştırmasında “araştırmanın problemi” olarak ifade edilen durum için “problem” sözcüğü yerine “fırsat” kavramını kullanmak daha uygun olabilir. Eylem araştırması konu ve başlığının seçilmesi

aşamasında kesinlikle kurum içindeki kişilere danışılmalıdır. Çünkü eylem araştırmasında katılımcılar araştırmanın işbirlikçileridir. Öte yandan, uygun konu ve başlık seçimi için yöneticilerin ve örgütteki diğer insanların da desteğini almak önemlidir. Eylem araştırmasında başlık seçerken beş kriter dikkate alınmalıdır:

- Başlık, mevcut veya yeni bilgileri deneyimleme ve test etme fırsatı sunabilmelidir.
- Başlık, bireysel büyümeyi ve öğrenmeyi desteklemelidir.
- Başlık, sorunu çözmeli ve kurum/kuruluş içindeki konumunuzu geliştirmelidir.
- Başlık, bireysel faydalar ile örgütsel faydalar arasında denge kurabilmelidir.
- Başlık, var olan zaman ve diğer kaynaklara göre seçilmelidir (Bradbury, 2015).

2. *Değişiklikleri veya eylemleri planlama:* Planlama ve uygulama, eylem araştırmasının en temel aşamalarından birisidir. Planlama sırasında en üst düzeyden en alt düzeye kadar ortamdaki tüm paydaşlar aktif olarak bulunmalı ve çözüm üretmelidir. Eylem için herkesin görüşü hayati önem taşımaktadır, bu nedenle tüm görüşler dikkate alınmalıdır. Aynı zamanda diğer çalışma sonuçlarında önerilen ve kullanılan çözümlerden de yararlanılmalıdır. Bazen yayınlarda sunulan çözümler diğer kurumlar için uygun olmamaktadır. Bu nedenle önerilen çözümler paketlenmiş ve kullanıma hazır bir sürüm gibi değerlendirilmemelidir. Bunun yerine diğer yayınlarda önerilen çözümler gözden geçirilmeli ve bu çözümler ortama, olanaklara, mali ve insan kaynaklarına göre en iyi şekilde düzenlenip uygulanmalıdır. Aynı zamanda eylemlerin ve yapılacak değişikliklerin planlanmasında ve uygulanmasında örgüt çalışanlarının yetenek ve deneyimlerini dikkate almak gerekmektedir. Planlama ve değişiklikler tüm paydaşlar tarafından onaylandıktan sonra eylem başlamaktadır. Tüm paydaşların değişime hazır olması, onay vermesi, kabul etmesi ve değişime olan isteklilikleri çok önemlidir. Çünkü örgütlerde değişim yapmak çok zor olmaktadır. Değişim, örgütteki herkesin değişikliğin önemini anlaması, uygulama planı üzerinde uzlaşması ve motive olması ile mümkündür. Değişimin planlanması birbirini izleyen grup toplantıları ve detaylı bilimsel incelemeleri içeren bir süreç gerektirmektedir. Bu süreç içinde planların birçok kez değişmesi veya yeni durum ya da koşullara uyarlanması gerekebilir (Aksoy, 2003; Kemmis, McTaggart & Nixon, 2014).

3. *Veri ve kanıt toplama:* Eylem araştırmasında veriler, eyleme katılan diğer katılımcılarla birlikte toplanmaktadır. Burada veri toplama eylemlerinin de bir müdahale biçimi olarak kabul edildiğini göz önünde tutmak önemlidir. Eylem araştırmasında, araştırma ortamında katılımcılara soru sormak veya röportaj yapmak sadece bir veri toplama işlevi değildir. Daha ziyade bu süreç araştırmacılar ve katılımcılar için veri toplamanın yanında öğrenme ortamı da oluşturmaktadır. Eylem araştırmasındaki bazı gözlemler veya eylemler resmi ortamlarda ve toplantılarda yapılırken bazıları resmi olmayan ortamlarda yemek yerken veya eğlenirken bile gerçekleşmektedir. Doldurmaları için bir anket verildiğinde katılımcıların sorulara verdikleri tepkileri, cevaplamaya dönük isteklilik ya da isteksizlikleri, kaygıları eylem araştırması için birer veri sayılabilmektedir. Eylem araştırmasında bir olgunun farklı özelliklerine ve boyutlarına odaklanmak için nicel ve nitel yöntemlerin bütünleştirilerek kullanılması daha yararlıdır. Nicel araştırma yöntemleri olay ya da durumların kapsamını, boyutlarını ortaya çıkarmak, karşılaştırmalar yapmak için uygunken, nitel yaklaşım bir olgunun soyut özelliklerini derinlemesine anlamak için uygun olmaktadır. Sentez, nicel ve nitel verilerin birleşiminin, incelenen konuya ilişkin daha geniş bir bakış açısı yelpazesine ve daha kapsamlı bir anlayışa ulaşmayı mümkün kıldığı varsayımına dayanmaktadır. Eylem araştırmacıları, nicel ve nitel yöntemleri bütünleşik bir şekilde kullanarak karmaşık durumların çözülmesinde tek yöntemli araştırmalarla ilgili yetersizliklerle başa çıkmaya çalışmaktadır. Durumun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak yeni, doğru ve güvenilir bilgiler elde etmek için veri toplamada üçgenleme ilkesini kullanılmaktadır (Johnson, 2012; Polit & Beck, 2020; Speziale ve ark.2011). Veri toplamada üçgenleme ilkesi, bilgi toplamak için aynı anda farklı nicel ve nitel yöntemlerin kullanılması anlamına gelmektedir. Bu çalışmanın amacı, toplanan bilgilerin doğruluğunu ve zenginliğini artırmaktır (Flick, 2022).

4. *Verileri analiz etme, yansıma ve çıkarımda bulunma*: Araştırmanın şüphesiz en karmaşık aşaması verilerin derinlemesine incelendiği analiz sürecidir. Bu süreç okuma, sezgi, analiz, sentez ve bulguların raporlanması aşamalarını içermektedir. Eylem araştırması çalışmalarında farklı analiz yaklaşımları kullanılmaktadır. Hangi yaklaşım kullanılırsa kullanılsın, veri analizinin amacı öğrenmek ve değişim yaratmaktır (Lari et al., 2019). Eylem araştırması analizinde aşağıdaki noktalar dikkate alınmalıdır:

- Veri analizinin amacı, onları tanımlama, sınıflandırma ve kodlama değil, derinlemesine düşünerek öğrenmedir.
- Analize, katılımcılar da dâhil olmalı ve yorumları dikkate alınmalıdır.
- Analiz süreci, eylem araştırmasının işbirlikçi ve eylem odaklı doğasından uzaklaştırdığı için zaman alıcıdır, bu nedenle uzun olmamalıdır.
- Veri toplama, verileri inceleme ve gözden geçirme, eyleme geçme ve yeniden düşünme aşamaları gözlemlenmeli ve tekrarlanmalıdır. Toplanan verilerin yeniden gözden geçirilmesi bir sonraki adım için bir fırsat olarak düşünülmelidir (McNiff, 2016; Polit & Beck, 2020; Speziale ve ark., 2011).

Yansıma

Eylem araştırmasının önemli yönlerinden biridir. Yeniden düşünme, aslında “düşünme üzerine düşünme” olarak ifade edilebilir ve eylem araştırması çalışmasında önemli bir konu olarak kabul edilmektedir. Yansıma, daha iyi bir anlayış kazanmak için olayların, deneyimlerin, sorunların veya durumların yeniden gözden geçirildiği ve düşünüldüğü zihinsel bir süreçtir. Bu anlayış farklı fikirlerin ve çözümlerin ortaya çıkmasına, gelişime ve değişime yol açacaktır. Bu yeniden düşünme süreci, araştırmacının olaylara yeni bakış açılarıyla daha yakından bakmasına yardımcı olmaktadır. Eylem araştırması ve araştırmacının günlük notları arasındaki ilişki, öğretme ve öğrenme arasındaki ilişkiye benzemektedir. Eylem araştırması sırasında yapılan yeniden düşünme, araştırmacının hangi çözümlerin etkili olduğunu, ortamdaki hangi değişikliklerin gerekli ve kritik olduğunu, başka hangi bilgilere ihtiyacımız olduğunu ve hangi eylem planının uygulanması gerektiğini anlamasını sağlar. Aslında, yeniden düşünme bir düşünce söyleşisidir. Deneyimlerden öğrenmek, yeniden düşünmenin merkezinde yer almaktadır (Costello, Conboy & Donnellan, 2015; McIntosh, 2010; Simmons, McDermott, Eaton, Brown & Jacobsen, 2021).

Eylem araştırmasının bu 4 aşaması (araştırma sorusunu belirleme (problem tanımı), değişiklikleri veya eylemleri planlama, veri ve kanıt toplama, verileri analiz etme, yansıma ve çıkarımda bulunma) planlanan hedeflere ve yapılan değişikliklere göre defalarca tekrar edilebilir. Aslında dinamik bir grup içinde eylem araştırması asla sona ermez çünkü dinamik örgütler her zaman mevcut durumu iyileştirmeye çalışmaktadır. Ancak tez çalışmalarında öğrencinin zamanı sınırlı olduğu için iki döngülü veriler kullanılabilir. Böyle durumlarda organizasyon içindeki insanlar sürece devam edebilirler (Herr & Anderson, 2014).

Eylem Araştırmasında Geçerlilik

Burada geçerlilik, gerçek ve geçerli bulgular üretme olasılığını artıran etkinliklerdir. Eylem araştırmasının geçerliliği için aşağıdaki beş ölçütten bahsedilebilir:

- Süreç geçerliliği: Bu ölçüt, problemlerin ne ölçüde insanların ve sistemin sürekli öğrenmesine neden olacak şekilde görüldüğünü ve çözüldüğünü ifade etmektedir. Bu ölçüt, sürekli olarak soruna neden olan bir durum hakkında bir dizi yeniden düşünme döngüsünü gerçekleştirmeyi içermektedir. Ayrıca, veri toplamada üçgenlemenin kullanılması, tüm paydaşların katılımı, yazım şekli olarak kompozisyon ve betimsel yöntemleri kullanmayı içermektedir (Feldman, 2007).
- Sonuçların geçerliliği: Bu ölçüt, çalışmanın problemini, problemin çözülmesini sağlayan eylemleri ve eylemlerin ne ölçüde gerçekleştiğini tanımlamaktadır. Elbette sonuçların geçerliliği, sadece problemin çözülüp çözülmediği değil süreçlerin de başarısı anlamına gelmektedir (Feldman, 2007).

- **Demokratik geçerlilik:** Bu ölçüt, çalışmanın tüm üyelerin iş birliği yapma durumunu ifade etmektedir. Her bir araştırma probleminin çözümünde farklı bakış açılarının dikkate alınmasının ne kadar önemli olduğu sorusunun yanıtlanması gerekir. Araştırma ortamında ne kadar sorun saptandığı ve çözümler ortaya konduğu (çevresel güvenilirlik) incelenmelidir. Ayrıca değerlendirme toplantısında araştırmanın içinde yer alan herkesin hazır bulunması ve katılımı demokratik geçerlilik için önemlidir (Leung, 2015).

- **Kapsamlı geçerlilik:** Bu ölçüt, kişilerin kendilerinde ve başkalarında dönemsel olarak ne kadar iyi değişiklik yapabildiğinin belirlenmesini ifade etmektedir. Örgüt içindeki kişilerin bu araştırmadan ne kadar öğrendiği ve bu dersleri diğer örgütlere aktardığı önemlidir. Bu ölçütü karşılayabilmek için katılımcılar tarafından fazla günlük not tutulması önerilmektedir (Feldman, 2007).

- **Söylemsel geçerlilik:** Bu ölçüt, araştırmacının çalışmada elde ettiği sonuçları makalede ne kadar ele aldığını ve sunduğunu belirtmektedir. Ayrıca araştırmacı, çalışmadan elde edilen verileri yeniden değerlendirmek ve eleştirel bir bakış açısıyla incelemek için diğer eylem araştırmacıları ile tartışarak söylemsel geçerliliği arttırabilir (Melrose, 2001).

Eylem Araştırmasında Aktarılabirlik

Aktarılabirlik, nitel araştırmalarda doğruluk ve güç kazanma kriterlerinden biridir. Aktarılabirlik, benzer bir durumdaki araştırma bulgularının başkaları için benzer bir anlam oluşturma olasılığı anlamına gelmektedir. Aslında bulguların benzer durumlarda anlamlı olma olasılığıdır ve genellenebilirlik kavramına benzemektedir. Nitel araştırmalarda bu tür ölçütleri sağlamanın en uygun yolu araştırmanın yeri, etkileşimler ve araştırma sırasında gözlemlenen süreçlerin zengin ve eksiksiz bir tanımını sağlamaktır. Bir çalışma aktarılabir nitelikte ise diğer araştırmacılara ve okuyuculara bağlamsal benzerlikler hakkında doğru yargılarda bulunmaları için yeterli kanıt sağlayabilir. Ancak eylem araştırmasının ilke ve özelliklerine göre genellenebilirliği diğer çalışmalardan farklı olacaktır. Öte yandan, eylem araştırması sürecine aktif olarak katılmış, yeniden düşünüp öğrenmiş kişilerde oluşturulan/oluşan bilgi de başka ortamlara aktarılabir. Benzer ve yakın çevrelere bu tür bilgi aktarımı doğal genellenebilirlik olarak adlandırılır ve çok daha kalıcıdır (Leung, 2015; Polit & Beck, 2010).

Eylem Araştırmasında Etik İlkeler

Eylem araştırmasının, belirli özelliklerine göre özel etik hususları vardır. Bunlar aşağıda tartışılmıştır.

- **Çalışmanın faydası:** İnsanlardan bize zaman ayırmalarını istediğimizde, proje buna değer olmalı ve eylem araştırması çalışmasında sağlanan fayda tüm katılımcılara ulaşmalıdır. Bu nedenle konu sadece birkaç kişiye yönelik dar kapsamlı, tanıtım ya da makale yazma amaçlı olmamalıdır. Projede çalışmanın faydası herkes için net olmalı ve herkes bu projede çalışmanın kendisine ne faydası olacağını bilmelidir.

- **Onam:** Çalışmaya katılmak isteğe bağlı olmalı ve herhangi bir zorlama içermemelidir. Bilgilendirilmiş onam formu ile tam bilgi verilmeli, çocuklar ve mental sağlık sorunu olan bireylere ilişkin hususlara uyulmalıdır. Eylem araştırmasında kişiler çalışma devam ederken de çalışmaya girebildiğinden bilgilendirilmiş onam formu sürekli olarak gözden geçirilmelidir. Onam formunun üslubu dostça olmalı ve ortaklığı vurgulamalıdır. İdari veya bürokratik bir şekilde düzenlenmemelidir. Onam formunda çalışmanın amacı, iletişim numarası ve adresi, katılımcıların adı ve niteliği ile harcayacakları ve istedikleri zaman geri çekebilecekleri süre, olası risklerin neler olduğu ve nasıl önlenilebileceği belirtilir. Ayrıca, verilerin nasıl yayınlanacağı, nasıl kullanılacağı ve gizliliğinin nasıl sağlanacağına değinilmiş olmalıdır. Aydınlatılmış onam formunda özellikle çalışmaya katılmanın zorunlu olmadığını belirtmesi ve çalışma yöntemleri hakkında eksiksiz bilgi verilmesi önemlidir. Eylem araştırması, araştırma sırasında araştırmacının rolünün değiştiği bir duruma sahip olduğundan, onamın araştırma sürecinin geneline yönelik almak daha yararlı olacaktır. Araştırmacı ile katılımcılar arasındaki ilişki elbette bir onam ile sınırlı olmayıp güven içermelidir.

Eylem araştırmasında araştırmacı ile katılımcılar arasındaki iletişim iki yönlü olmalıdır (Speziale ve ark., 2011).

- *Zararın önlenmesi*: Çalışma insanlara zarar vermemeli ve itibarları korunmalıdır. Makale yayınlanmak istendiğinde, katılımcıların gizliliğinin korunduğundan emin olunmalıdır. Eylem araştırması küçük bir ortamda yapıldığından gizliliğin sürdürüleceğine dair inandırıcılığı sağlamak zor olabilir. Duygusal gerginlik durumunda kişiler mümkün olduğunca desteklenmelidir.

- *Dürüstlük*: Katılımcılar araştırmanın denekleri değil de arkadaşları olduğu için verileri toplarken, analiz ederken ve bildirirken dürüst olunmalıdır, (Arifin, 2018; Polit & Beck, 2020).

Eylem Araştırması ile Tez ya da Makale Yazılması

Tezi yazmak başlı başına bir eylem araştırması döngüsünü içermektedir. Çünkü tez önerisi hazırlama, danışmanın yorum ve önerilerini alma, yorum ve önerileri inceleme, yeniden düşünme, ne yazacağını anlama, son olarak tartışmada eylem araştırmasına benzeyen bu döngüleri tekrarlama ve raporlama gerekir. Rapor tanımlayıcı ve analitik bir makale niteliğinde olmalıdır. Başkalarının öğrendiklerinizden öğrenebilmesi için sürecin canlı bir şekilde anlatılması önemlidir. Diğer araştırmaları uygun şekilde kaynak olarak kullanmak gerekmektedir. Deneyimlerin uygun şekilde ve sırasına göre yazılması diğer araştırmacıların sizin hatalarınızdan ders çıkarmasına olanak sağlayabilir. Makalenin sonuç bölümünde sorunun mevcut durumunu ortaya koymak ve tüm araştırmadan bir sonuç çıkarmak gerekmektedir. Sonuç bölümünde daha önceden bilinmeyen neyin ortaya çıktığı, sorunun şu andaki durumu ve bir sonraki adımda yapılacak çalışmaların neler olabileceği yer almalıdır (Herr & Anderson, 2014).

Eylem Araştırmasının Ne Zaman Sonlandırılacağına Karar Verme

Herhangi bir çalışmaya başlarken çalışmayı ne zaman sonlandıracağımıza dair önceden bir zaman belirlemeliyiz. Bundan sonra meydana gelen, çalışmayla ilgili veya ilgisiz olan hiçbir şey çalışmaya dâhil edilmemelidir. Elbette bir miktar esneklik olabilir ve yeterli öğrenmenin ne zaman gerçekleştiğine karar vermek için araştırmacılar muhakemesini kullanabilir (Herr & Anderson, 2014).

Eylem Araştırmasının Sınırlılıkları

Eylem araştırmasının avantajların yanı sıra, mevcut literatürde sunulan birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki eylem araştırmasının sonuçlarının çoğunlukla genellenemez olmasıdır. Ayrıca katılımcıların iş birliği yapmamaları ya da değişime karşı direnç göstermeleri araştırmayı ciddi bir sorun haline getirebilmekte ve ciddi bir sınırlılık oluşturabilmektedir. Araştırmanın zaman alıcı ve maliyetli olması, araştırma sürecinde araştırmacının kontrolünün olmaması ve son olarak araştırmacıların ve katılımcıların araştırma sürecinde ön yargılı olma olasılığı bu tür araştırmaların diğer sınırlılıkları arasında sayılabilir (Gebhard, 2005; Speziale ve ark., 2011).

Sonuç

Bu makalede hemşirelikte eylem araştırması hakkında bilgiler sunulmuş ve karmaşık durumların çözümlenmesinde eylem araştırması kullanmanın önemi vurgulanmıştır. Bu yöntemin teori ve pratik arasındaki boşluğu doldurabileceğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca, eylem araştırmasının hemşire yöneticilerin değişiklikleri daha hızlı yapmasına yardımcı olabileceği vurgulanmıştır. Lisansüstü öğrencilerinin de sağlık sisteminde karşılaşılan zorlukları çözümede eylem araştırması metodolojisini uygulamaları önerilmiştir.

Kaynaklar

- Aksoy, N. (2003). Eylem araştırması: Eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 36(36), 474-489.
- Arifin, S. R. M. (2018). Ethical considerations in qualitative study. *International Journal of Care Scholars*, 1(2), 30-33. <https://doi.org/10.31436/ijcs.v1i2.82>
- Bradbury, H. (2015). *The Sage handbook of action research*: Sage.
- Bradbury-Huang, H. (2010). What is good action research? Why the resurgent interest? *Action Research*, 8(1), 93-109. <https://doi.org/10.1177/1476750310362435>
- Brydon-Miller, M., Greenwood, D., & Maguire, P. (2013). Why action research? *Action Research*, 1(1), 9-28. <https://doi.org/10.1177/14767503030011002>
- Coghlan, D. (2019). Doing action research in your own organization: *Action Research*, 8(1), 93-109
- Coghlan, D., & Casey, M. 2000. Action research from the inside: issues and challenges in doing action research in your own hospital. *Journal of Advanced Nursing*, 35(5), 674-682. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2001.01899.x>
- Costello, G. J., Conboy, K., & Donnellan, B. (2015). Reflections on 'reflection' in Action Research. *MURAL - Maynooth University Research Archive Library*. 17-20
- Feldman, A. (2007). Validity and quality in action research. *Educational Action Research*, 15(1), 21-32. <https://doi.org/10.1080/09650790601150766>
- Fereidouni, Z., Sabet Sarvestani, R., Hariri, G., Kuhpaye, S. A., Amirkhani, M., & Kalyani, M. N. (2019). Moving Into Action: The Master Key to Patient Education. *J Nurs Res*, 27(1), 1-8. doi:10.1097/jnr.0000000000000280
- Flick, U. (2022). *An introduction to qualitative research*: Sage Publications Ltd.
- Gaffney, M. (2008). Participatory action research. What makes it tick? *Kairaranga*, 9(3), 9-15. <https://doi.org/10.54322/kairaranga.v9i3.131>
- Gebhard, J. G. (2005). Awareness of teaching through action research: Examples, benefits, limitations. *JALT Journal*, 27(1), 53-69.
- Herr, K., & Anderson, G. L. (2014). *The action research dissertation: A guide for students and faculty*: Sage publications.
- Johnson, A. (2012). *Action research: methods of collecting data. A Short Guide to Action Research (4th ed)*. Minnesota State University, Mankato.
- Kemmis, S., McTaggart, R., & Nixon, R. (2014). *The action research planner: Doing critical participatory action research*: Springer.
- Kyriacou, C. (2007). *Action research: a methodology for change and development-by bridget somekh*: Taylor & Francis. https://doi.org/10.1111/j.1467-8527.2007.00388_3.x
- Koshy, V., 2005. *Action research for improving practice: A practical guide: (2 nd ed)*. SAGE.
- Lari, P., Rose, A., Ernst, J. V., Kelly, D. P., & DeLuca, V. W. (2019). Action research. *Technology and Engineering Teacher*, 79(2), 23-27.
- Leung, L. (2015). Validity, reliability, and generalizability in qualitative research. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 4(3), 324. doi: 10.4103/2249-4863.161306
- Lovink, M. H., Verbeek, F., Persoon, A., Huisman-de Waal, G., Smits, M., Laurant, M. G., & van Vught, A. J. (2022). Developing an evidence-based nursing culture in nursing homes: an action research study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 1733. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031733>.
- McIntosh, P. (2010). *Action research and reflective practice: Creative and visual methods to facilitate reflection and learning*. (1st ed). Routledge.
- McNiff, J. (2013). *Action research: Principles and practice*. (3rd ed). Routledge.
- McNiff, J. (2016). *You and your action research project*: Routledge.
- Melrose, M. J. (2001). Maximizing the Rigor of Action Research: Why Would You Want To? How Could You? *Field Methods*, 13(2), 160-180. <https://doi.org/10.1177/1525822X0101300203>
- Oberschmidt, K., Grünloh, C., Nijboer, F., & van Velsen, L. (2022). Best Practices and Lessons Learned for Action Research in eHealth Design and Implementation: Literature Review. *Journal of Medical Internet Research*, 24(1), e31795.
- Polit, D., & Beck, C. (2020). *Essentials of nursing research: Appraising evidence for nursing practice*: Lippincott Williams & Wilkins.
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2010). Generalization in quantitative and qualitative research: Myths and strategies. *International journal of nursing studies*, 47(11), 1451-1458.
- Riley, S., & Reason, P. (2015). *Co-operative inquiry: An action research practice. Qualitative psychology: A practical guide to methods*, Sage Publications Ltd. 168-198.

- Sarvestani, R. S., Moattari, M., Nasrabadi, A. N., Momennasab, M., Yektatalab, S., & Jafari, A. (2017). Empowering nurses through action research for developing a new nursing handover program in a pediatric ward in Iran. *Action research*, 15(2), 214-235.
- Simmons, M., McDermott, M., Eaton, S. E., Brown, B., & Jacobsen, M. (2021). Reflection as pedagogy in action research. *Educational Action Research*, 29(2), 245-258.
- Speziale, H. S., Streubert, H. J., & Carpenter, D. R. (2011). *Qualitative research in nursing: Advancing the humanistic imperative*: Lippincott Williams & Wilkins.